

GELDVERDEELSPEL

SEPTEMBER 2020 - POLITIEK IN PRAKTIJK #1

ProDemos Huis voor democratie en rechtsstaat

DOCENTENHANDLEIDING

WAT HEB JE NODIG?

- ✦ Per groepje een A3 met alle begrotingsposten
- ✦ 9 A4-vellen met per vel 1 begrotingspost
- ✦ 52 fysieke munten/fiches/lucifers per groepje
- ✦ Eventueel: computer en scherm

DE WERKVORM IN HET KORT

De leerlingen krijgen uitleg over het budgetrecht van de Tweede Kamer. Daarna gaan leerlingen in groepjes het geld van Nederland verdelen over verschillende posten.

LEERDOELEN

- De leerlingen weten dat elk jaar na Prinsjesdag het geld opnieuw wordt verdeeld en dat de Tweede Kamer hierover mag beslissen.
- De leerlingen ervaren dat er maar één zak geld is. Als er ergens geld bij moet, moet er ergens ook geld vanaf (of de belastingen moeten worden verhoogd).

HOE LANG DUURT HET?

Ca. 40 minuten

DE WERKVORM STAP VOOR STAP

STAP 1: INTRODUCTIE

- Vraag de leerlingen wie op tv de beelden heeft gezien van Prinsjesdag. Laat leerlingen beschrijven wat ze gezien hebben. En vraag door of iemand ook gezien heeft dat de minister van financiën (Wopke Hoekstra) een koffertje naar de Tweede Kamer bracht. En dat de begroting in de vergaderzaal van de Tweede Kamer aan de voorzitter van de Tweede Kamer werd aangeboden.

Tip: Je kunt gezamenlijk een stuk journaal terugkijken van dinsdag 15 september waarin ook delen van de troonrede en de presentatie van de miljoenennota aan de Tweede Kamer worden getoond, zoals in het NOS Journaal van 15 september om 20.00 uur. En als het thema leeft bij je leerlingen, kun je ook stilstaan bij de woorden die de koning heeft uitgesproken over discriminatie en gelijke kansen: *“Een wezenlijke bedreiging voor de kwaliteit van de rechtsstaat is dat in ons land iemands huidskleur of naam nog te vaak bepalend is voor zijn of haar kansen. Dat is onaanvaardbaar. Het maatschappelijk debat hierover schuurt soms, maar kan ons ook verder brengen in de strijd tegen discriminatie, racisme en ongelijke behandeling. Bestaande verschillen overbruggen begint bij de bereidheid naar elkaar te luisteren.”*

- Leg uit dat de 150 Tweede Kamerleden na Prinsjesdag gaan beslissen hoe het geld verdeeld wordt in Nederland. De Tweede Kamerleden zijn namelijk door ons gekozen bij verkiezingen. Zij mogen namens alle Nederlanders beslissingen nemen. Ze mogen stemmen over wetten, maar ook over waar het geld aan besteed moet worden. Leg eventueel ter verdieping uit dat de *ministers* een voorstel opschrijven voor hoe het geld verdeeld moet worden (de miljoenennota). Dat voorstel presenteren ze op Prinsjesdag aan de Tweede Kamer. De Tweede Kamer mag daarna beslissen of ze het hiermee eens zijn, of dat ze nog wijzigingen willen doen.
- Leg uit dat de leerlingen zich zometeen Tweede Kamerleden mogen wanen en het belastinggeld van Nederland mogen verdelen.

STAP 2: GELDVERDEELSPEL

- Verdeel de leerlingen in groepjes van 4 à 5 personen. Geef elk groepje een A3 met 9 verschillende (getekende en geschreven) begrotingsposten erop.
- Loop met de leerlingen aan de hand van de 9 A4-vellen met op elk vel 1 (getekende en geschreven) begrotingspost, langs de verschillende onderwerpen waar zij geld aan kunnen geven. Vraag per post de leerlingen een paar voorbeelden te noemen van wat er onder deze post zou vallen. Zorg bij weinig tijd dat je in ieder geval de post ‘sociale zaken’ en ‘ontwikkelingssamenwerking’ voor de leerlingen hebt verhelderd. De posten zijn: leger, natuur, veiligheid, sport&cultuur, gezondheid, ontwikkelingssamenwerking, onderwijs, sociale zaken en vervoer.

NB: Er zijn nog meer overheidsuitgaven, maar breng deze nuancering later aan.

NB: Onder de post ‘sociale zaken’ vallen onder meer uitkeringen, bijvoorbeeld als iemand niet kan werken door ziekte of geen werk kan vinden, en ook de AOW.

- Vertel dat de leerlingen in groepjes 260 miljard mogen verdelen over de 9 posten. Ze mogen hiervoor in totaal 52 muntjes/fiches/lucifers verdelen over de verschillende begrotingsposten die op het A3-vel staan. Elke munt/fiche/lucifer staat voor 5 miljard euro. Dit is bij elkaar opgeteld ongeveer het geld wat Nederland elk jaar verdeelt over al deze posten (zie bijlage). Vraag hoeveel miljoen een miljard is (1000).

Tip: als je geen 52 fysieke muntjes/fiches/lucifers hebt per groep, laat de leerlingen dan 52 kleine muntjes tekenen of streepjes zetten (turven) bij de verschillende posten.

- De leerlingen gaan in hun groepje en met behulp van het A3-vel op hun tafel het geld verdelen. Leg uit dat zij het geld mogen verdelen met het idee dat zij zelf de baas zijn van het land. Vertel dat we aan het eind zien hoe het geld in het echt is verdeeld.
- Laat leerlingen daarna op het A3-vel hun top drie invullen van posten waar zij het meeste geld aan uitgegeven hebben, en ook aan welke post het minste, en waarom.
- Leg ondertussen de 9 losse A4-vellen met de begrotingsposten op de grond.
- Als de leerlingen klaar zijn, vraag je aandacht voor de begrotingsposten die op de grond liggen. Vraag per groepje iemand om bij de post te gaan staan waar zij het meeste geld aan hebben gegeven. Van elk groepje staat er dan iemand bij een post. Kijk naar de verschillen en overeenkomsten en vraag naar hun motivatie. Laat de leerlingen weer gaan zitten.
- Aansluitend vraag je of iemand anders uit elk groepje bij de post wil gaan staan waar het minste geld naartoe is gegaan. Kijk opnieuw naar de verschillen en overeenkomsten en vraag naar hun motivatie.
- Inventariseer bij voldoende tijd hoeveel munten de verschillende groepjes hebben uitgegeven per post en noteer dit op de A4-vellen met begrotingsposten. Bereken, met de klas, het gemiddelde aantal munten van de klas per post en noteer ook dit. Je kunt de leerlingen daarnaast de muntjes/fiches/lucifers per post op de A4's laten leggen.
- Bespreek met de leerlingen het eindresultaat. Concludeer wat de top 3 is van de klas en waar het minste geld aan uitgegeven wordt.
- Open de PowerPoint waarop te zien is hoeveel geld de regering aan de verschillende posten uit wil geven. En hoeveel muntjes dat zouden zijn in dit spel. Wat is de top 3 in de echte begroting? Bespreek met de leerlingen de verschillen maar ook de overeenkomsten.
NB: De tabel vormt een gesimplificeerde weergave van de begroting. Voor sommige posten valt er te discussieren over de vraag wat precies onder bepaalde posten valt. Zo vallen budgetten voor groene innovaties hier bijvoorbeeld niet onder 'natuur', maar onder 'overig'.
Tip: indien gewenst is bij dia 2 het gemiddeld aantal munten van de klas per post in te voeren in de PowerPoint, om zo de verschillen nog inzichtelijker te maken in de grafiek.
- Leg uit dat je vaak helemaal niet doorhebt hoe duur sommige dingen zijn (zorg bijvoorbeeld). Vertel ook dat wanneer we besluiten dat er meer geld naar iets moet, bijvoorbeeld naar het leger, dat er bij een andere post dan wat vanaf moet.
 - Eventueel kun je hier ook een verdiepend gesprek met de leerlingen voeren over belastinggeld: dat alles betaald moet worden door belastingen. Als je ergens meer geld aan uit wilt geven en nergens minder geld aan wilt geven, dan moeten de belastingen omhoog.
- Kom terug op de actualiteit en leg uit dat elk jaar het geld opnieuw wordt verdeeld. De Tweede Kamer zal in periode na Prinsjesdag veel gaan vergaderen over de Miljoenennota en de wijzigingen die ze nog willen aanbrengen in de plannen van de regering.

BIJLAGE

EEN OVERZICHT VAN DE POSTEN¹.

BEGROTINGSPOSTEN	ECHTE BEGROTING 2021	AFGEROND AANTAL MUNTEN
LEGER	11 MILJARD	2
NATUUR	2 MILJARD	1 (MAAR VERTEL DAT HET VEEL MINDER IS)
VEILIGHEID	13 MILJARD	3
SPORT ² EN CULTUUR	1,5 MILJARD	1 (MAAR VERTEL DAT HET VEEL MINDER IS)
GEZONDHEID	86 MILJARD	17
ONTWIKKELINGSSAM ENWERKING	1,5 MILJARD ³	1 (MAAR VERTEL DAT HET VEEL MINDER IS)
ONDERWIJS ⁴	38 MILJARD	8
SOCIALE ZAKEN	98 MILJARD	20
VERVOER	9 MILJARD	2
OVERIG ⁵	77 MILJARD	NEMEN WE NIET MEE IN HET SPEL MAAR KUN JE WEL AAN HET EINDE NOG ZEGGEN

¹ <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/prinsjesdag/inkomsten-en-uitgaven-van-het-rijk-2021>

² <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/begrotingen/2020/09/15/xvi-volksgezondheid-welzijn-en-sport-rijksbegroting-2021>

³ <https://www.rijksoverheid.nl/regering/regeerakkoord-vertrouwen-in-de-toekomst/4.-nederland-in-de-wereld/4.3-ontwikkelingssamenwerking>

⁴ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/begrotingen/2020/09/15/viii-onderwijs-cultuur-en-wetenschap-rijksbegroting-2021>

⁵ enkele voorbeelden van uitgaven die onder deze post vallen zijn landbouw, voedselkwaliteit, onderzoek, rente, innovatie, het organiseren van verkiezingen, het koningshuis enzovoorts.